

БРАНКА «Ф»

1

Серце в грудях скакало, мов навіжене, ніби фанатичний спортсмен на батуті за тиждень до Олімпіади або більярдна куля після потужного удару дилетанта. Страх стокілограмовою вагою притис Велиславу до ортопедичного матраца. Кудись почали зникати молекули кисню, волосся на голові ворушилося, наче від потойбічного леготу. Складалось стійке враження чиеїсь незримої присутності у кімнаті. Свідомість гарячково шукала можливі виходи із ситуації. Довгастий мозочок пропонував голосно закрячати і наглухо вкритися ковдрою. Надниркові залози працювали на повну потужність, викидаючи в організм понаднормову кількість адреналіну. Кажуть, з лікувальною метою. За вхідними дверима хтось продовжував нав'язливо тиснути на гудзик дзвінка. Яке, виявляється щастя, що він пів року не працював, і от, в першу ж ніч після ремонту — маєш, непроханий гість.

За якийсь час, притлумивши почуття тривоги, жінка, мовби на ненависних протезах, крадькома підійшла до дверей. Затамувавши подих, вона вслухалася в тишу по той бік заліза. Дзвінки припинилися. Скидалось на те, що той, хто так її перелякав, знав — вона вже тут, за кілька дюймів від його маніакальних думок. Руками закінченого п'яниці вона відхилила забрало вічка і глянула на сходовий майданчик. Там абсолютно нікого не було. Серце, як град по черепиці, стучало по ребрах. «Що за бісівня?» — вже навіть трохи розчаровано видихнула жінка, зробила кілька гучних кроків на місці і за мить знову глянула у вічко. Порожнеча. Хтось, мабуть,

помилково підняв її серед глибокої ночі з ліжка. Не встигла вона ще добре відірвати око від скла, як її вхідний інформатор завів свою нехитру мелодію. Жінка знову прикипіла до вічка, незважаючи на жах, який шматував її тіло і душу. По той бік пустою гуляв тільки вітер. Ну от і кінець гри — сталося те, чого вона найбільше боялася.

Опанувавши себе, Велислава навшпиньки пробралась на кухню, ввімкнула світло і, зачинивши за собою двері, кинулась знищувати залишки шоколаду, що мирно мерзли собі в холодильнику, очікуючи ранкової розправи. «Це має допомогти, це мусить допомогти!» — ніби молитву проказували тремтячі солодкі губи. Годинник показував чверть на третю. До ранку ще ген як далеко. Але вона мусить витримати — вона сильна, вона зможе. Жінка заварила міцнющої кави, запах розійшовся всією квартирою, перебиваючи сморід вологого склепу, що чітко вчувався їй останніх кілька хвилин. Щоб не збожеволіти від страху, Велислава ввімкнула радіоприймач, який вже не раз рятував її на цій території, — щоправда, від нудьги. «Eagles» розпинались про сумнозвільний готель. Жінка спробувала вийти на іншу хвилю. Дикторка бадьорим голосом тарабанила останні новини. «Хай буде це, воно більше привертає увагу, аніж музика», — вирішила перелякана ласунка, намагаючись увіпхати у вуха інформаційний непотріб. «Вчора о дев'ятій годині вечора поблизу станції Великі Горяни зійшов з колії пасажирський потяг «Львів–Прага». За попередніми даними еменесників, внаслідок катастрофи загинуло щонайменше двісті осіб. Близько пів тисячі людей з травмами різної важкості доправлені до клінік міста Львова. Причини трагедії наразі залишаються нез'ясованими. Нові подробиці чергової залізничної аварії слухайте вже у вранішніх випусках новин...».

«Господи, не може такого бути! — Велислава зблідла, кава з філжанки розхлюпалася по столі. — Люди! Простіть! Я не хотіла. Отче наш! Ти, що є на небесах...» — ревно захопилась промовляти ритуальні слова жінка після свіжої порції неспокою. Навряд чи від кави на її чолі з'явилися крупні, з горошину, краплі холодного поту. Відразу після «Амінь»

вона кинулась шукати подібні повідомлення в інших діапазонах, проте зі всіх вітчизняних станцій линули лише пісні або ж передачі еротичного змісту.

Біля четвертої її почало хилити на сон. Пульс стабілізувався. Велиславу навіть почало переслідувати відчуття, що всі ті переживання на ділі були несправжніми. Вона обережно прочинила кухонні двері і, ще не вимикаючи світла, сонно рушила до спальні. Майже навпомацки жінка дійшла до нічника, засвітила його й тут таки завмерла, як загіпнотизована. Посеред ліжка на ковдрі лежав, мирно посапуючи, абсолютно голий чоловік. Перший переляк змінився цікавістю. Тіло незнайомця було молоде і дуже красиве. Широкі рамена свідчили про силу і впевненість сплячого, а пружні сідниці підкидали дров під казан, що починав розжарюватись внизу живота молодиці.

Коли потривожений тьмяним світлом лампи красень розвернувся і ліг на спину, те, що варилося в котлі, почало голосно клекотати. Велислава не втерпіла і ніжно торкнулася рукою кумедного хоботка. Він припіднявся, перелякано пригнувшись до чужого тіла, і перш ніж встиг затрубіти тривогу, його покрила тепла й волога прірва ночі.

2

— Отче, я б хотіла отримати прощення гріхів від Господа.

Велислава, смиренно опустивши очі, тихо підійшла до старенького священника, що саме готувався до ранкової відправи. Вина за принаймні половину людських страждань завмерла на блідому лиці молоді жінки. Не треба було бути психологом, щоб зауважити — цю людину на правду, мов п'явки, висотує збентежене сумління. Священник мовчки глянув на неї своїми світлими, майже прозорими очима і сумно кивнув у бік сповідальниці: «Ходімо».

Уважно вислухавши сповідь Велислави, отець витримав невелику павзу, усвідомлюючи, наскільки важливою буде для неї його відповідь, і лагідно промовив:

— Дитино моя! Кожен з нас все життя несе свій хрест. Його вага є ані більшою, ані меншою, ніж ми можемо знести. А стражданням треба навчитися навіть радіти. Чим більше ми вистраждаємо, тим більшою буде наша слава у вічності. Найгірше — байдужість, у вас її немає. Моліться і віруйте. «Не лякайся, тільки віруй», — казав Ісус Яірові. Будьте з Богом, і Бог буде з вами. Ідіть, промовте молитву і чекайте причастя.

Велиславі відчутно полегшало. Вона була втомленою, але мало не щасливою — так, ніби з довгої виснажливої мандрівки повернулася додому, де її чекала любляча рідня. Вона відчувала — Господь любить її, хоч віра її не була ще такою міцною, як би їй того хотілося.

Вона з насолодою вслухалася в кожне слово Святої Літургії, картаючи себе за те, що так мало часу знаходила раніше для розмови з Богом. Спрагла душа, наче губка, вбирала в себе звуки, освячені Святим Духом, що плавно линули з хорів до купола, а звідтіль золотим дощем падали на прихожан.

І раптом вона побачила його — диявола, що вчорашньої ночі запалив у ній вогонь пекельної пристрасті. Він стояв у передніх рядах потилицею до неї, але жінка могла заприсягтися, що це був він. Коли, ставлячи на собі хрест, чоловік злегка обертався у профіль, вона з голови до ніг покривалася гусячою шкірою, ніби їй за комір хтось заливав крижану воду. Думки її плуталися, увага розсіювалась. Вартувало Велиславі на мить повернутися до молитви, як красень зник. Жінку аж пересмикнуло. Вона в сум'ятті розглядалася на різні боки, тремтячи всім тілом, наче позбулась чогось такого, від чого мало б залежати все її подальше життя. Аж тоді, коли почала втрачати памороки, вона зауважила знайомі плечі, що протискалися до виходу. Забувши про причастя, Велислава кинулась навздогін.

Чоловік кілька разів зникав за рогом якогось будинку, аж поки захеканій молодиці таки вдалося спіймати втікача.

— Стей, — вона несподівано гупнула його кулаком у спину. — Перестань мене переслідувати, — з ненаграною злістю продемонструвала чудеса жіночої логіки.

Здивований чоловік розгублено розводив руками, пояснюючи далеко не красуні, яка щойно вийшла з крамниці, — вочевидь, дружині, — що цю божевільну він бачить вперше. Спонтелічена дружина вимагала пояснень:

— У чому справа? Ви — його коханка?

— Так! Тобто ні. Він просто мене переслідує... — Велислава в розпачі закусила тремтячу нижню губу. — Я вас... я вас усіх знищу! — заверещала по павзі, виставляючи напоказ власне безсилля. Сльози, як вода з-під крана хлюпали щочками.

— Ет, і розвелось вар'ятів, — знизавши плечима, обачно віддалялось на безпечну відстань подружжя.

Велислава чудово розуміла, що візиту до психіатра їй не уникнути.

3

— Боже мій, невже сама Велислава Віттер? Радий, радий! — погано ховав фальшиве захоплення лікар, припрошуючи чергову відвідувачку до кабінету. — Читав, читав, аякже. Каву, чай? — запопадливо пропонував він посмакувати гарячим напоєм популярній письменниці, що так несподівано на полягла на сьогоднішній зустрічі.

— Нам, знаєте, психіатрам, без знання літератури ніяк. Саме там — парадний вхід до глибин людської підсвідомості, чи не так?

Велислава байдуже кивнула головою на знак згоди. Пусте базікання доктора їй не подобалось.

— Але і вам, літераторам, без заглиблення у психологію, а то й у психіатрію, не обійтись? Отаке-от замкнуте коло виходить. Сковані одним ланцюгом, як той казав, — скорчив ескулап хитру чи навіть, краще б сказати, огидну посмішку. — Я так розумію, саме професійна цікавість і привела вас до мене? — він запитально глянув на жінку, на мить набравши ділового вигляду.

— На жаль, ні, — як сокирою відрубала та. — У мене проблеми.

Доктор обережно зняв маску гостинного паяца і заховав у шухляду.

— Я вас слухаю.

Велислава про всяк випадок ретельно оглянула кабінет.

— Вже доволі тривалий час мене переслідують мої герої.

— Тобто? — лікар зацікавлено нахилився ближче до пацієнтки.

— Вони нахабно вриваються в реальність. Я перестала контролювати ситуацію. Я живу в стані перманентного страху.

— Ви можете пригадати, з чого все почалося?

— Напевно, ні, — Велислава замислилась. — Завжди, коли я закінчувала епізод смертю чи бодай просто каліцтвом героя, мене не відпускало переконання, що я допускаю ці речі на гранично близькі до себе відстані і рано чи пізно цю межу буде перейдено. Але я переконувала себе, що інакше писати не зможу, мене цікавлять саме такі непрості, небезпечні теми, які здатні лоскотати людині нерви. Таке балансування мене інтригувало, аж поки я не зрозуміла, що з творця перетворююсь на жертву власної фантазії.

Доктор з розумінням похитував головою.

— Зрозуміло. Гадаю, ви знаєте, що незадовго до смерті хворий Бальзак теж вимагав, щоб до нього привели Б'яншона, бо тільки він міг би його врятувати.

Лікар вперше з початку її розповіді посміхнувся. Велислава пильніше приглянулася до обличчя психіатра і, вражена, заклякла: на неї, відверто глузуючи, дивився доктор Юнг, роман про якого вона розпочала писати минулого тижня.

ГІСТЬ

За останніх десять літ пори року наче трохи зсунулися десь принаймні на місяць: жовтень аж ніяк не був схожим на розпал осені, а більше скидався на край літа — було сухо і дуже тепло. Гастон Вавила, невимушено розвалившись на лавці, відслідковував польоти круків над височенними ялицями, що, ніби мовчазна сторожа, пліч-о-пліч розташувалися по периметру кладовища. Колись давно він з'являвся тут двічі на рік, щоб провідати одну-єдину могилку дідової сестри, яку він, до речі, ніколи живою не бачив. Все кругом було абсолютно чужим, і жодна фібра його дитячої душі не здригалася від прогулянки цвинтарною землею. З тих пір минуло зо шість десятиліть, і променади садом мертвих стали приносити не лише тихі зітхання, але й легке потрясіння — мало не з кожного надгробку на нього дивилися знакомиті обличчя.

Першим портретом, що пришвидшував серцевий ритм і рух Гастона повз могилу, був портрет його однокласника Антона Круцика, який дванадцятилітнім загинув миттєвою смертю, залізши до трансформаторної будки. Антон не був товаришем Гастона, скоріше навпаки — ворогом. Він часто збиткувався з миршавого хлопчини і через його німецьке походження називав Фріцом або ж Пістоном, зчастенька гамселячи портфелем дорогою зі школи додому. Хлопець щиро ненавидів Антона і навіть спересердя бажав тому загибелі. Тож не дивно, що після нещастя Вавила картав себе за подібні думки і могилу однокласника оминав десятою стежкою. Але на похорон прийшов, увесь час тремтів і жодного разу не глянув на небіжчика, тільки тихенько схлипував, вперше усвідомивши, що означає слово смерть.

Трохи далі від могили його хресного виднівся гріб ще одного однокласника — Мирона. Прізвище стерлося, на жаль, не тільки з мармурової плити, але й з пам'яті Гастона. Мирон відійшов у вічність внаслідок зовсім вже безглуздої смерті, якщо так, звісно, можна сказати. Напередодні Великодня, за народною традицією, хлопці всеньку ніч розважалися, палили вогні й замість того, щоб шукати скарби, тяжко пиячили. Мирон вирубався аж під ранок, але так глибоко, що ніхто привести його до тями не міг. А що нести горбами й видолінками вісімдесятикілограмового хлопа всім було ліньки, то його просто лупили палицями по ногах, стимулюючи таким робом до самостійного руху. Коли до села залишалося вже зо сто метрів, Мирон остаточно зліг, а за пів години упокоївся в Бозі. Ноги покійника нагадували суцільний синець, а експерти-патологоанатоми констатували смерть внаслідок болювого шоку.

Ббивства у селі загалом траплялися доволі рідко: раз, ну може, двічі на рік, та й ті без злого умислу, більше з необережності. Виїмкою була хіба що баба Текля, яка, будучи несповна розуму, порішила двох своїх внуків. Сім'я її була чи не найбіднішою в поселенні, гинула від нестачі найнеобхіднішого, а часом не мала що й до рота покласти. Зять і дочка баби Теклі тяжко гарували за копійки в колгоспі, ледь зводячи кінці з кінцями. Баба ж із запаленими від хвороби очима твердила, що джерелом всіх їхніх бід є не хто інший, як діти, породжені самим дияволом. Вона заспокоїлася тільки одного липневого ранку, порубавши сонні тіла на дрібні кавалки, цілковито закривавивши себе, стіни та дитяче ліжко.

Особливо Гастон любив зупинятися біля могили нанашка — взірцево впорядкованої, без засилля мармуру, зате з різнокольоровими рядами квітів. Тут же була похована і дочка хрещеного, двоюрідна сестра Гастона. Її зображення на плиті було дуже вдалим. За життя вона не була такою вродливою, тож смерть їй навіть личила. Передусім вражали очі. Вони були такими ж променистими і живими, як на весільній світлині, — справжня окраса цвинтаря. Жінка померла на операційному столі від передозування знеболювальними

препаратами, залишивши напівсиротами трьох малолітніх дітей.

Поряд із землі стирчала невелика таблиця з написом «Бронь». Це тітка Софія захопила собі місце для останньої домівки.

Двома рядами нижче розташувалася одна з найбільш занедбаних могил, поросла мало не бур'янами, з перекошеним хрестом і без фотографії. Попри те Гастон знав: там спочиває Олекса Чир — самогубець. Історія ця відбулася ще не так давно — Гастон пам'ятав, як громада заледве впростила отця пароха поховати чоловіка за християнським обрядом. Олекса був порядним чоловіком, не тягався ні по шинках, ні по жінках, незважаючи на те, що три роки сам виховував двійку дітей. Був вдівцем при живій дружині, котра обходила старих італійців, ретельно відсилаючи частку зароблених грошей чоловікові, але при тому додому не поспішала. Подейкували, що завела собі там коханця і вже навіть жила з ним у цивільному шлюбі. Олекса стоїчно зносив бабські плітки, займаючись відбудовою старої домівки. Нарешті Галина таки приїхала. Ніхто до пуття не знав, що творилося за стінами хати, але у вікнах щодня світилося поза північ, а тіні у рамах явно не танцювали. Чоловік благав дружину не повертатись на чужину, погрожуючи піти з життя. Галина тільки зневажливо мружила, пригортаючи до себе дітей: «Я більше не хочу ні діти з тобою у злиднях. Я тепер знаю, що я — людина».

За два дні до від'їзду дружини Олекса таки спробував її переконати, намагаючись зімітувати свою погрозу. На прохання кума позичити дріль чоловік радо відгукнувся і зник в коморі. Швидко зафіксував задалегідь приготовану петлю, вичекав трохи часу, який мав би бути достатнім, щоб викликати підозри у кума, і просунув голову у зашморг. Розрахунок був простий: кум піде слідом за Олексою і врятує його, а дружина зрозуміє, як чоловікові без неї важко. Але кум забазікався з Галиною, і Олекса таки вирушив у кращі світи.

Гастон спроквола підвівся з лавки і направився у бік воріт. «Ми тільки гості на цьому світі» — ще здаля виднівся над ними напис. До цвинтарного входу наближалася невелика

похоронна процесія. Йшли мовчки, кожен думав про своє. Гастон зупинився, щоб нікому не заважати, й почав жадібно вдивлятися в сумні обличчя проводжальників. Трохи завагавшись, приєднався до кінця колони. Коли перші дійшли до ями і розвернулися, він вже чітко побачив портрет. На нього, повні смутку і спогадів, дивилися очі його — Гастона Вавили.

ОЧИМА ЗВІРА

Чоловік, злегка покректуючи, розворушує на собі купу лахміття, якою намагається врятуватися від перших осінніх заморозків. «Ет, набридло мені це все, брате», — звертається до мене, марно пробуючи запалити відвоглого сірника. Вчорашній недопалок, ніби підстрелений птах, нервово сіпається поміж його губ. «Треба звідси звальовати. Нема тут життя нікому, навіть нам з тобою. Питання лише, куди». Нарешті тертя дає результат, і чоловік смачно затягується ядучим димом. У носі відразу ж крутить, я незадоволено зморщуюсь і видаю на-гора голосний пчих. «Що, не подобається? — лахмітник усміхається кутиками вуст. — Нічого. Як приїдемо в Штати, буду курити виключно “Мальборо”. Там, кажуть, добре. Можна жити навіть у картонних коробках. Не те що тут — не дочекаєшся, поки нарешті включать опалення». Він, щоб проілюструвати свою думку, торкається холодних рур і погрозово затискує кулака. В котельні, мабуть, не одному боляче пече в грудях. «Хотілося б ще до Іспанії, але я не знаю, як там ставляться до емігрантів. Зараз в Європі з цим, знаєш, трохи проблемно».

Я вже звик. Він мало не щоранку починає подібні розмови. Зараз, похитуючись, як відставний капітан останнього українського корабля, гепнеться головою до труби, що загрозливо бовваніє над ним, згадає про матір та жінку і, покашлюючи, булькне собі в гранчак залишки вчорашньої вечері.

Він добрий чоловік. З ним можна не переживати, що здохнеш з голоду. Навіть посеред зими. У минулорічні морози, коли мене гнітила думка про запалення легень — а підстави були, зізнаюсь, серйозні, — він цілий тиждень тягав для мене

теплу зупу з трапезної. Людина. Не те що Михалич — кавалка черствого хліба шкодував. Того й помер, як жалюгідна ворона: задубів під порогом школи. А цей навіть пугар завжди під ніс підсуне. «На, пий, розжени журбу свою, печаль». Здебільшого відмовляюсь, але, бувало, й п'ю, коли напrawdę хандра під шкірою гуляє. Сьогодні, мабуть, трохи хильну. Якщо Андрійович не забув, підемо до Барона. А він не забув. Пам'ять у нього добра, хоч він і каже, що вона здатна затримувати лише негатив, а всі бажані моменти зникають з неї швидше за воду в піщаному ґрунті або за кольоровий метал біля сміттєвика. Я маю іншу думку щодо пам'яті. Вона фіксує все. Це ми просто витягуємо з неї тільки те, що на поверхні, лінуємось копнути глибше. А може, нам так вигідніше. Коли є і чорне, і біле — важко розібратись, коли все сіре — не треба напружуватись. Ми — істоти сьогодення, каже він, нас немає в минулому, тому зайві копирсання в пам'яті нам ні до чого.

Я його розумію. Його ще болять вчорашні рани. Ніколи не бачив його дочки з зятем, але уявляю їх досить чітко. Я навіть іноді чую їхні вечірні перешіптування і бачу зневажливо-грізні позирки зранку.

— Я тобі давно казав: на дідька він нам здався?! Тільки сморід по всій хаті, поїсти на кухні гидко. Ще й пів зарплати на нього йде.

— А куди я його подіну?

— Куди? Туди, куди всі дівають. Не переживай, не пропаде!

У-у-у, яке воно мені все знайоме. А одного разу повертаєшся з прогулянки, а дверей тобі не відчиняють. Спеціально. Тільки чуєш зсередини знайоме шарудіння. Визирають у вічко — що ж ти будеш робити: просити, квилити, дерти двері... Але ти розумієш, що це кінець. Вони врешті зважились перейти від розмов до діла. Ти їм зараз не потрібніший за старий лантух.

— Що, немає нікого вдома? Нічого, зараз прийдуть, — підбдьорює сусід.

Але ти їх не видаси, вони ж не чужі, та й ти не якийсь там ганебний сексот. Ідеш поважно донизу, ніби життя у тебе — як у сина директора м'ясокомбінату: сите й рівноважене.

З Андрійовичем ми вже другий рік кантуємо. Він нам з Бароном відразу сподобався. У нас на справжніх людей нюх є. Розмірена хода і світлі очі з першого погляду видають у ньому добру людину. Не згоден, що всі народжуються добрими і лише суспільні обставини частину з них перетворюють на злих. Злі — вони й народжуються злими. Добрі ніколи нікого за хвіст не тягають. Навіть коли їм нудно.

— Ну що, брате, ідемо глянемо, що нам Бог послав? — розганяє мої думи Андрійович, і ми через каналізаційний люк вибираємось ближче до сонця.

До недавнього часу я дуже любив такі моціони рідним районом. Барон теж любив. Сьогодні минає тиждень, як його не стало... Ми вивертаємо назовні вміст кількох баків для сміття, я швидко віднаходжу звичну купу курячих кісток, зручно вмощуюсь на сонячному клапті асфальту і, дримаючи, слідкую за повільними рухами чоловіка. Заліза сьогодні негусто, зате хтось викинув цілком пристойний портшез і цілу в'язку газет. Непогано. Їсти зовсім не хочеться. Шкода, що крісло не влізе в отвір люка. Андрійович у ньому міг би почуватися майже як вдома.

— Сумуєш? — чоловік сідає поряд зі мною і проводить шершавою долонею за вухами. — Зараз віднесемо папір і підемо глянемо до школи, а потім — на могилку.

Я знаю, на територію школи нам відтоді зась. Але нині дуже хочеться, і ніяка наволоч нам не завадить. Дітей на подвір'ї майже немає. Ідуть уроки. М'яко переставляючи лапи, вдивляюсь у зашторені вікна. Цікаво, якщо б я знав кілька формул з хімії, я був би людиною? Чи то тільки облуда, а справжність в іншому? Андрійович зупиняється. Бруківка чисто вимита, крові немає, залишився лише ледь вловимий, навіть моему носові, запах смерті. У-у-у... Таки не стримуюсь і задираю голову до неба. Андрійович важко зітхає і зовсім мене не осуджує. Йому хочеться зробити щось схоже. Він теж високо піднімає голову і жадібно ковтає пекучу рідину з пласкої пляшки. Такий собі салют на честь Барона. Саме тут він востаннє глипнув на світ здивованими очима й від нестерпного болю показав йому ікла. Я заплющуюсь, хочу прихова-